

Socialdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Yttrande över remiss - Hem för barn och unga För en trygg, säker och meningsfull vård SOU 2025:84

Umeå kommun har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Hem för barn och unga - För en trygg, säker och meningsfull vård. Förslagen i betänkandet syftar bland annat till att skapa en mer individbaserad vård och att ge personal vid HVB utökade befogenheter. Utredningen ger förslag på en ny placeringsform: Hem för barn och unga (HBU), som ska gälla för barn och unga upp till tjugo år. Dagens HVB skulle därmed endast placera vuxna. Hem för barn och unga föreslås finnas i tre kategorier: generella, specialiserade samt hem för barn och föräldrar.

Umeå kommun ser övervägande positivt på förslagen och välkomnar en mer differentierad vård för barn och unga. Vi uppskattar särskilt att barnperspektivet är centralt. Vi saknar dock en diskussion kring barn och unga som idag behöver flytta långt från hemmet för att vårdas vid HVB och vilka nackdelar det medför. Långa avstånd till HVB är aktuellt i Umeå och många andra kommuner i norra Sverige. Nedan lämnar vi ett antal synpunkter och medskick indelat efter områden: en ny placeringsform, hälso- och sjukvård, tvångsåtgärder och ökade befogenheter samt finansiering.

Umeå kommuns synpunkter på förslagen:

En ny placeringsform

Det är efterlängtat med en mer differentierad vård vid HVB och Umeå kommun anser att de föreslagna kategorierna för HBU är lämpliga. Att åldersintervallen snävas åt är något som barn och unga efterfrågat enligt utredningen och något vi tror kan bidra till att förbättra tryggheten för många. Ett maxantal om sex barn per enhet och åldersintervall om max tre år (utom i undantagsfall) i kombination med att en enhet ska vara bemannad dygnet runt, kommer vara kostnadsdrivande. Vi tror dock att det kommer bidra till ökad kvalitet på vården och i längden även kunna bidra till färre avbrott i placeringar. Att höja kompetenskraven för personal och kräva tillgång till psykolog på varje HBU ser vi också som positivt av samma anledningar.

Vidare tycker vi att det är bra och nödvändigt att tillstånd för att bedriva HVB/HBU ses över och förnyas. Det är viktigt att det blir tydligt vilka HBU som finns och vilka målgrupper de placerar. Vi tror också att kommunernas samarbete behöver stärkas och hoppas att tillståndsuppdateringen kan bidra till att stärka samarbete kring placeringar mellan kommuner. Det saknas dock en diskussion kring tillgängligheten till HVB/HBU över hela landet och hur närheten till hemorten kan vara en viktig del av att upprätthålla skolgång och kontakt med trygga punkter i vardagen för den enskilde (i de fall byte av ort inte är en del i vården). Här kan kommunala HBU utspridda i landet spela en stor roll och vi skulle gärna se att detta uppmärksammas mer.

Umeå kommun tillstyrker förslag om ny placeringsform.

Hälso- och sjukvård

Umeå kommun ställer sig positiva till att regionerna blir betalningsskyldiga om inte kravet på genomförd SIP följs inom utsatt tid. Vi vill dock framhålla att det behöver finnas en tydlighet i vilket ansvar som vilar på kommunen respektive regionen i alla led. Endast ett nytt vite kommer inte att lösa ut eventuella samarbetsfrågor.

Vi tillstyrker också förslaget om krav på tillgång till psykolog på samtliga HBU. Vi tror att den stora majoriteten av dem som vårdas på HVB har behov av psykolog till exempel för utredning, bedömning och/eller samtalsstöd. Ett exempel på en problematik som kan uppstå idag är när ett HVB bedömer att det finns risk för suicid, men regionen inte delar bedömningen. Här hoppas vi att tillgång till psykolog på samtliga HBU kan vara till nytta och både bidra till att stärka samverkan med regionen och att uppmärksamma barn och ungas behov på ett bättre sätt.

Tvångsåtgärder och ökade befogenheter

Användning av vissa tvångsåtgärder och ökade befogenheter på HBU är viktiga delar i uppbyggnaden av den nya placeringsformen. Dagens HVB har ett komplicerat uppdrag: en ungdom kan omhändertas med stöd av LVU men personalen saknar möjlighet att i ett senare skede till exempel söka igenom en väska vid misstanke om innehav av narkotika eller vapen. Likaså är det viktigt att i vissa fall kunna begränsa användandet av elektronisk kommunikation för att barn och unga inte ska kunna delta i kriminell verksamhet eller prostitution inifrån hemmet. Vi ser dock en potentiell risk i att befogenheterna skiljer sig åt beroende på om placeringen görs med stöd av SoL eller LVU, vid begränsning av användande av elektronisk utrustning. Om det finns enheter där barn och unga kan placeras både med stöd av LVU och SoL skulle vissa barn och unga fritt få använda elektronisk utrustning medan andra kan begränsas.

Vi konstaterar att det kan bli svårt att kontrollera att elektronisk utrustning inte lånas mellan varandra eller att barn pressas till att låna ut sin utrustning.

Även om plikten att informera socialtjänsten vid användande av tvångsåtgärder kan innebära ökad administration ser vi informationsplikt som en nödvändighet utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Det ska vara tydligt när och varför tvångsåtgärder tas till, och det ska också dokumenteras, följas upp och förklaras för den enskilde. Detta är också en viktig del i kommunens möjlighet att följa upp vården på HBU.

Umeå kommun tillstyrker förslag om vissa tvångsåtgärder och ökade befogenheter.

Finansiering

Umeå kommun konstaterar att den föreslagna reformen kan bli kostsam. Det är troligt att dygnskostnaderna stiger i och med nya krav på bland annat bemanning, tillgång till psykolog och dessutom mindre grupper. Vi noterar att både de nya åldersintervallen om tre år och bemanning dygnet runt per enhet är förslag där kostnadsberäkning saknas i betänkandet. Målet med reformen är en mer ändamålsenlig vård för barn och unga och om det uppnås kanske också placeringstiderna kan kortas. Idag är avbrutna placeringar och förflyttningar mellan flera olika HVB framför allt negativt för barnen, samtidigt som det förlänger vistelsen på HVB och därmed ökar kostnaderna för kommunerna.

Sammanfattningsvis är reformen en tydlig ambitionshöjning som vi tror i längden kan leda till förbättrad samhällsekonomi och en bättre situation för barn och unga i samhällsvård. Att den statliga finansieringen blir tillräcklig är dock grundläggande för att kommunerna och övriga aktörer ska kunna göra ambitionshöjningen till verklighet.

Individ- och familjenämnden gör följande tillägg i yttrandet

Hem för barn och unga med inriktning mot unga kriminella ska i första hand drivas i offentlig regi för att säkra verksamhetens vård från påverkan av gängkriminalitet och organiserad brottslighet.

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Tilda Molin
Utredare